

ENSOR - TELEFOON !!!

Een late januari-avond. Telefoongerinkel.

- Allo, D...
- Excuseer voor het nog zo laat bellen, Mr. D... Hier W...
- Ha, Mr. W..., waarmee kan ik U van dienst zijn ?
- Catalogue illustré. Lalon de Gand 1892, zegt u wat ?
- Zeker Mr. W... en ?
- Kunt U mij het aantal inschrijvers opgeven, Mr. D... ?
- Zeker Mr. W..., onmiddellijk !
- Onmiddellijk Mr. D..., zal wel niet mogelijk zijn.

En zo was het !

Onmiddellijk "het aantal" opgeven bleek zeker onmogelijk, want tellen maar, met als resultaat : 66 bestuursleden en 913 inschrijvers, dus een kleine 1.000 !

Weet U dat deze catalogus acht etsen bevat, waaronder "een Ensor" namelijk "De molen van Mariakerke". In 1892 droeg deze ets echter de titel "In de duinen van Mariakerke" en werd ± 1.000 x afgedrukt voor deze catalogus.

Wie heeft en geeft mij nog zo'n tip om het aantal afdrucken van een Ensor-ets te kennen.

Dank U, Mr. W... !

Fred DUFAIT

HET KASTEEL VAN ZANDVOORDE (NU OOSTENDE) : EEN QUIDPROQUO

door Richard VERBANCK

Onlangs verscheen een boek over plaatselijke geschiedenis getiteld : "1030 jaar Bredene. Op zoek naar onze priorij", door Karel CLYBOUW. Schrijver is een verdienstelijk en geestdriftig heemkundige die zich tot doel stelde een didactisch werk te schrijven rond de voormalige priorij Sint-Rikiers te Bredene.

Teveel geestdrift kan echter in veel gevallen negatief uitvallen. Dit boek is er het bewijs van. Vijf minuten doorbladeren was voldoende, want sommige in het oog springende tekeningen en plannen logen er niet om.

De grootste struikelsteen vormde een "afbeelding" van de priorij. Dit is het koninginnestuk van het boek en is reeds te zien op de kaft. Schrijver is er stellig van overtuigd een afbeelding van de priorij gevonden te hebben op een hertekende kaart, gepubliceerd door VLIETINCK (tegenover blz. 62). De oorspronkelijke kaart dateert uit 1553.

Het spijt me zeer K.C. te moeten teleurstellen en verplicht zijn te zeggen dat dit een vergissing is. Het kasteel op het kaartje toont ons het kasteel van Zandvoorde. Hogerop vinden wij eveneens het kasteeltje nabij Sinte-Catherine, het Hof Ste-Catheline ten Bogaerde. Beide kasteeltjes vertonen, al dan niet foutief, een toren met kruis en haan. Het kasteel van Zandvoorde is het duidelijkst te zien op het Engelse plan uit 1600 (waarop ook het fort

van Bredene-dorp te zien is). Er is een tekst bijgeschreven : "Petit casteau ou Lennemy a esté logé". Verder wordt dit kasteel vermeld in VERBOUWE (Iconografie van het arrondissement Oostende), en wel als volgt onder hoofdstuk Zandvoorde :

1601 - (nr. 1177) Klein gezicht op het dorp met de vernielde kerk en het oud omwald kasteel "DUVELSGAT" dat men hier afgeschetst ziet, aan de zijde van de brug, met twee zware hoektorens. Op het plan van Jacobus HORENBOULT (gravure 7). (Nota : op dit plan staat eveneens, helemaal aan de rand, een gedeelte van het fort van Bredene).

Verder vond ik in mijn dokumentatie het kasteel, heel klein maar duidelijk, op een Engelse kaart (rond 1587) en op een kaart die te zien was op de tentoonstelling "Brugge en de Zee", met het "Concept van de nieuwe vaerdt" (Plassendale-Brugge).

Achteraf moet het kasteel vervallen geraakt zijn want op een manuscriptkaart (rond 1650) vinden we het onder de benaming van "De Duvelstorre". Het lag langs de weg die leidde van de Legaarsdijk naar Zandvoorde. De resten, al of niet verbouwd tot hofstede, zijn nog te zien op de kaart van FERRARIS.

Het kasteel moet dus belangrijk geweest zijn aangezien men het terugvindt op de meest rudimentaire schetsen. Meestal is de afbeelding juist, zijnde een vierkant gebouw met vier ronde hoektorens die omwald is.

Veel in het boek van K.C. is afgeleid van de foutieve interpretatie van het plan van 1553 : schaalmodel, grondplannen, afbeeldingen en niet te overziene verkeerde gevolgtrekkingen.

Jammer voor de schrijver moet ik hier nog verkeerde zaken naar voor brengen. Het strekt hem tot eer dat hij op het einde van zijn inleiding schrijft : "Het zal ons in de toekomst verheugen indien anderen iets vooropstellen of aantonen dat juister wordt bevonden". Ik wil echter het voorbeeld niet volgen van een rijksarchivaris die ooit, in een elitair tijdschrift, het verdienstelijk boek van een Blankenbergse journalist van A tot Z in de vernieling trapte.

K.C. is er blijkbaar onwetend van dat foutief geschrijf over het gehucht "Blutsyde", dat tot voor kort beschouwd werd als een verdwenen vissersgehucht, liggende vóór Bredene aan een inham, rechtgetrokken werd in het boek "Bredeniana" (1988). Lezers van "De Plate" kregen hiervan een voorproefje in het januarinumnummer 1988. Met hulp van vriend J. DREESEN kon de plaats nauwkeurig gesitueerd worden in de huidige havengeul van Oostende. Alles wat in het hier besproken boek geschreven wordt over dit onderwerp is dus foutief.

Ik heb mij ook bedenkingen gemaakt over het gebruik of misbruik van kaarten. Er wordt nl. geschreven over kaarten uit de tijd der Romeinen en uit het jaar 860. Zelfs tijdens de middeleeuwen had men geen besef van een fatsoenlijke kaart. Velen hebben in de vorige eeuw kaartjes getekend met het veronderstelde uitzicht van de kuststreek in vroegere jaren. Nu nog zijn de discussies daaromtrent in volle gang.

Het meest kritisch sta ik tegenover het gebruik van een kaart van VAN DER BEKE (1538). Deze kaart kan hoogstens dienen als model voor de decoratie van een stationshal. Het is algemeen geweten dat deze "kaart", en zeker voor wat de kust betreft, niet realistisch is. Vergelijk even met de "Grote kaart van Vlaanderen" van MERCATOR (1540)

en deze van POURBUS (1560). VERBOUWE oordeelt als volgt : "Behalve de voornaamste waterlopen geeft deze kaart kleine (gefantaseerde) schetsen van kerken en andere monumenten". In 't kort : VAN DER BEKE heeft er met zijn muts naar gesmeten. Jammer genoeg heeft K.C. zelf een kaartje getekend met alleen wat hij beschouwt als wachttorens en dit gesteund op het werk van VAN DER BEKE. Hierdoor worden kerken, vuurtorens of vierboeten en kastelen in dezelfde saus gebraden. Het worden allemaal wachttorens, ook de oude kerk van Oostende, tegenaan zee, die bij het beleg zou verdwijnen. Als gevolg hiervan wordt geschreven dat Oostende "geducht versterkt" was, waar planmaker VAN DEVENTER, tien jaar later, geen enkele versterking heeft gezien.

De geestdrift van K.C. voor wachttorens en terpen in de streek van Bredene doet hem soms uitglijden. Bij het vernoemen van een paar hypothetische terpen - of moten - vermeldt hij in één adem : Raepeseburg, Ter Torre, de Cruysbergh (een binnenduin) en het Spanjaardsduin ! Op de kaart in vogelvlucht van LE POIVRE (beleg van Oostende) is heel klein de vernielde kerk van Bredene te zien. Ook dit wordt een wachttorens.

Over forten lezen we op blz. 180. Afgezien van een foutieve datum lees ik dat, vóór het beleg, Roanefort zou gebouwd zijn aan de Blauwe sluis, een fort aan de sluizen van Slijkens en één aan de Groenedijk. In die tijd was er geen Groenedijk, waren er geen sluizen van Slijkens en ook geen Blauwe sluis. Zo is er ook sprake over een kanaaltje vanaf de Blauwe sluis naar het dorp. Bewust kanaaltje vertrok vanaf Plassendale.

Historische fouten : het vermelden van Oostende, als stad, in 814. Op het einde van het werk schrijft K.C., met als bron "Dits de excellente Cronike van Vlaendren", dat in 1436 de Engelsen vanuit Calais geheel W-Vlaanderen, WAARONDER BREEDENAERDE, plunderden en dat dus ook Bredene werd geplunderd waarbij de Engelsen gehele karrevrachten buit terugvoerden naar Calais ! Wees gerust, BREEDENAERDE is de streek nabij Calais (Ardres), en er werd geplunderd tot aan de IJzer en de streek van Wervik, terwijl hun vloot de Zwin- en Scheldestreek aanpakte. Bredene werd helemaal niet geplunderd.

We hadden wat kritiek verwacht ten overstaan van bepaalde bronnen. Bij voorbeeld deze waar een zekere kanunnik beweert dat reeds ten tijde van Karel de Grote, de abdij Saint-Riquier uit Ponthieu een bijhuis had te Bredene.

Schrijver verkeert in de mening dat hij de eerste zal zijn die aantoonde dat de parochie van Bredene ouder is dan het jaar 1087, jaar waarin de abdij van Saint-Riquier het eeuwigdurend personaat verwierf over de kerk van Bredene. Dit is open deuren instampen want reeds vroeger werd dit geschreven (o.a. in "Zoeklicht op Bredene" van R. EECKHOUT (1966) en "Bredeniana" (1988), en dit aan de hand van de bekende akte uit 1087. In dit jaar kreeg ook de abdij van Hasnon s/ Scarpe het personaat over de parochie Menen. Uit de gelijklopende tekst van de akte kan men eveneens opmaken dat Menen reeds voordien een kerk bezat.

Het is waar dat ieder het recht heeft te schrijven wat hij wil, ook dat ieders mening dient geëerbiedigd te worden. Heemkundigen hebben echter de plicht eventueel historische vergissingen recht te zetten.

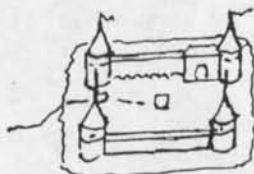
Kasteel van Zandvoorde

1553
Kaartje in Vlietinck

1563
Kaart Pourbus
Brugse Vrije

1600
Engelse kaart

1587
Schetsmatige
Engelse kaart

1601
Plan Horenboul
" Duvelsgat "

1612
Plan
Nieuwe vaart

1650
" De Duvelstorre "

BOEKEN - BROCHURES - PUBLICATIES

Volgende boeken, brochures en publicaties zijn nog steeds te verkrijgen in ons Heemmuseum.

- Langs de galerijen door O. Vilain : 225 Fr
- Ostendiana III : 500 Fr
- Ostendiana IV : 500 Fr
- Ostendiana V : 650 Fr
- Index De Plate 1988 : 150 Fr
- Index De Plate 1989 : 125 Fr
- Brochure "Polders en Wateringen" : 125 Fr
- Brochure "Emile Bulcke" door N. Hostyn : 125 Fr
- Museum Gids "Van Oostende tot Maaseik" : 100 Fr
- O.L.Vrouw ter Duinen door G. Billiet : 100 Fr
- Le mariage de Zotte Louis door J. Gheeraert : 125 Fr
- De Visserskapel door K. Clybouw : 145 Fr
- Het Onderwijs te Bredene door K. Clybouw : 450 Fr
- De Geschiedenis van de Oostendse politie door D. Deschacht : 600 Fr
- De Geschiedenis van de Oostendse brandweer door R. Villeirs : 990 Fr
- 150 jaar Stedelijk lager onderwijs te Oostende door H. Van Den Weghe : 690 Fr
- Wellington Hypodroom Oostende 1883-1983 : 750 Fr
- Oostende herbouwt : 100 Fr